

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Številka: 542-08/16-2/ EPA 1439-VII
Ljubljana, 24. 10. 2016

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je, na podlagi 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) in drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 - ZFDO-F), oblikovala naslednje

Mnenje

k Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-D) – druga obravnava

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je na 61. seji 20. 10. 2016 obravnavala Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-D), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila skupina poslancev s prvopodpisano Ivo Dimic.

Komisija predloga zakona **ne podpira**.

Komisija ugotavlja, da bi na podlagi predlaganih zakonskih sprememb stari starši lahko pridobili roditeljsko pravico v odnosu do vnukov, ko starši niso več živi ali ko je obema staršema odvzeta roditeljska pravica. Prav tako se predlaga uzakonitev možnosti staršev, da vnaprej izrazijo svojo voljo glede posvojitve, izvrševanja roditeljske pravice ali skrbništva svojih otrok, v primeru smrti obeh staršev (z javnim notarskim zapisom ali v veljavni oporoki). Pri tem bi starši lahko določili oz. omejili skupino ljudi, iz katere je treba izbrati skrbnika. Predlagatelj je ob predstavitvi predloga zakona napovedal tudi vložitev amandmajev k posameznim členom predloga zakona, in sicer na podlagi pripomb Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora.

Komisija se je seznanila z mnenjem Vlade Republike Slovenije, ki meni, da predlog zakona ni primeren za nadaljnjo obravnavo, saj se zavzema za celovito pravno-sistemsko ureditev varstva in vzgoje ter zaščitnih ukrepov za otroke na področju rejništva, skrbništva, posvojitve ter razmejitev stvarne pristojnosti za odločanje v omenjenih zadevah. Slednje namerava celovito urediti v Družinskem zakoniku, ki je v pripravi.

V zvezi z obema predlaganima novostma (glede starih staršev kot možnih posvojiteljev in vnaprejšnje izjave staršev glede izvajanja skrbi nad svojimi otroki) Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti opozarja, da je treba tehtno razmisliti, na kakšen način omogočiti izvajanje skrbi za otroke, da slednje ne bo pomenilo pretiranega posega v obstoječa družinska razmerja in povzročilo težave, na katere trenutno opozarjata stroka in Varuh človekovih pravic Republike Slovenije. Kot ključno vodilo ministrstvo izpostavlja največje možne koristi otroka.

Komisija ugotavlja, da Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) meni, da je možnost, da bi dedki in babice lahko posvojili vnuke, ki nimajo živih staršev, v nasprotju z načelom največje otrokove koristi, saj bi se s tem drastično poseglo v obstoječe sorodstvene odnose. Med drugim omenjeni predlog ne upošteva koristi in pravice drugega dedka in babice. S tega vidika je po mnenju Varuha diskriminatoren. Varuh se zato zavzema za drugačno ureditev (na primer z nadgradnjo instituta skrbništva), po kateri bi se starim staršem sicer lahko dalo prednost pri izvajanju varstva in vzgoje ali pri dodelitvi rejništva, a na podlagi enakih pravic in možnosti vseh štirih starih staršev.

Varuh prav tako opozarja, da izredne situacije, v katerih se določena zakonska ureditev izkaže kot pomanjkljiva, ne smejo biti podlaga za sprejemanje nepremišljenih in neutemeljenih rešitev. Predlog predlagateljev za uzakonitev možnosti vnaprejšnje izjave volje staršev glede izvajanja skrbi za otroke v primeru njihove smrti, Varuh v osnovi podpira, a predlaga drugačno ureditev. Meni, da bi takšna izjava volje lahko služila zgolj kot usmeritev državnemu organu, ki ima/bo imel pristojnost odločati o pravicah za skrb in varstvo otroka. Državni organ bi tako pri svoji odločitvi kot enega od elementov za odločanje moral upoštevati prej omenjeno izjavo volje oziroma jasno utemeljiti, zakaj je ni, vendar bi pri odločitvi državnega organa ključno vlogo še vedno morala odigrati skrb za zagotavljanje največje otrokove koristi.

Komisija meni, da so vprašanja, ki so jih z vložitvijo predloga zakona v zakonodajni postopek odprli vlagatelji, tehtna in vredna premisleka. Prav tako lahko predstavljajo pomembno spodbudo za zakonodajalca, da uvede nekatere novosti na področju družinskih razmerij. Kljub temu komisija meni, da je k slednjim treba pristopiti poglobljeno in previdno, predvsem pa pri tem v veliki meri upoštevati mnenje stroke ter se izogniti pasti neutemeljenih posegov v zakonodajo zgolj zaradi nekaterih medijsko odmevnih primerov, ki predstavljajo izjeme in ne pravila. Komisija posledično podpira napoved Vlade o celoviti ureditvi v okviru Družinskega zakonika, pri čemer pričakuje vzporedno ureditev ostalih zakonodajnih področij, povezanih z morebitnimi spremembami družinske zakonodaje.

Komisija na podlagi mednarodnih primerjav v uvodu k predlogu zakona ugotavlja, da v nobeni od naštetih držav ni dovoljena posvojitev otroka starim staršem, zato bi v primeru sprejema predlaganih določb slednje predstavljale pomemben precedens.

Komisija ugotavlja, da že trenutno veljavne zakonske določbe v zvezi s skrbništvom in rejništvom omogočajo dovolj maneverskega prostora, da se hkrati lahko zagotovi ustrezno raven varovanja otrokove koristi in upošteva željo sorodnikov (tudi starih staršev), da bi izvajali skrb za otroke v takšni meri, kot so to počeli starši otrok, ki se

jim določa skrbnika ali rejnika. Po mnenju komisije bi zato kazalo odgovore na dileme, ki jih odpira predlog zakona, iskati v okviru že obstoječih institutov, na kar nakazuje tudi Varuh.

Komisija dodatno ugotavlja, da se v praksi že zdaj v postopku iskanja ustreznih skrbnikov ali rejnikov praviloma najprej išče primerne osebe za izvajanje skrbi za otroka v družinskem krogu (stari starši in drugo sorodstvo), šele nato drugje. Tako je na primer po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti julija 2016 v družine, ki izvajajo rejniško dejavnost kot sorodniki, bilo nameščenih 237 otrok. Stari starši pa naj bi po informacijah iz prakse v preteklih letih bili določeni za rejnike pri okrog 120 otrocih.

Komisija se strinja z opozorili Varuha, da bi se s predlaganimi zakonskimi spremembami pomembno poseglo v sorodstvena razmerja na eni sorodstveni strani (stari starši bi z otrokom vstopili v odnos oče/mati – sin/hči) ter praktično popolnoma izbrisalo celotno sorodstveno vejo po drugi sorodstveni strani. Slednje lahko predstavlja težavo tako z vidika razvoja otroka (posvojitelji nimajo obveze omogočiti otroku ohranjanje stika z njegovo naravno sorodstveno mrežo, medtem ko je to pri skrbništvu in rejništvu omogočeno), kot tudi uresničevanje različnih pravic otroka, ki mu v primeru skrbništva ali rejništva še vedno pripadajo (pokojnina po pokojnih starših, dedovanje, itd.).

Komisija ugotavlja, da se je v praksi pokazalo, da je najbolj naravno za razvoj otroka, da v primeru izgube staršev zanj skrbijo osebe iz generacije, ki je najbližja generaciji njegovih staršev (npr. brati in sestre pokojnih staršev). Komisija meni, da bi tudi te ugotovitve stroke bilo treba upoštevati pri napovedanem urejanju omenjenega področja v Družinskem zakoniku.

V zvezi z vnaprejšnjo izjavo volje staršev glede posvojitve, izvrševanja roditeljske pravice ali skrbništva v primeru smrti obeh staršev, pa komisija opozarja še na eno možno težavno situacijo v praksi: lahko se zgodi, da se izjavi staršev ne bosta skladali (na primer vsak od staršev izrazi voljo, da naj bodo izvrševalci skrbi njegovi starši), kar lahko za postopek odločanja o posvojitvah ali skrbništvu pomeni resne težave. Tudi zato komisija meni, da je treba pred posegi v veljavno zakonodajo vse trenutno zaznane dileme, na katere je med drugim opozorila tudi Zakonodajno-pravna služba Državnega zbora, temeljito in strokovno proučiti ter pri tem vseskozi imeti v mislih predvsem največjo možno zaščito pravic in koristi otrok.

* * *

Za poročevalko je bila določena članica komisije mag. Darija Kuzmanič Korva.

Mag. Nuša Zupanec, l.r.
sekretarka komisije

Mag. Peter Požun, l.r.
predsednik komisije